

ข้อมูลที่สำคัญในการวางผังเมืองและวางแผนสิ่งแวดล้อม

สุริย์ บุญญาพงษ์**

ความสำคัญของข้อมูล

สิ่งสำคัญอันดับแรกในการวางผังเมืองและวางแผนสิ่งแวดล้อม คือ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองหรือพื้นที่ที่จะทำการวางผัง ทั้งนี้เพื่อที่จะทราบว่า มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง และสิ่งที่เกิดขึ้นหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและ/หรือการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมของเมืองอย่างไรบ้าง ซึ่งหากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นประเด็นปัญหาที่จะต้องดำเนินการแก้ไข ก็จะต้องมีการศึกษาเพื่อหาสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหา และสิ่งที่จะบอกให้รู้ว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร และอะไรเป็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดสถานการณ์นั้นขึ้นคือ ข้อมูล ซึ่งสถานการณ์แต่ละด้านที่เกิดขึ้นก็จะมีรายละเอียดของข้อมูลที่แตกต่างกันไป

ข้อมูลที่สำคัญในการวางผังเมืองและวางแผนสิ่งแวดล้อม

ในการวางผังเมืองและการวางแผนสิ่งแวดล้อม ข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นจะประกอบด้วยข้อมูล 3 กลุ่ม คือ ข้อมูลด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลด้านประชากร และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ-สังคม

ข้อมูลด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลในกลุ่มนี้ได้แก่

1. สภาพภูมิประเทศ ข้อมูลสภาพภูมิประเทศจะบอกให้ทราบว่า พื้นที่ใดเป็นที่เนิน ที่ลุ่ม ภูเขา แม่น้ำ ฯ ซึ่งข้อมูลนี้สามารถหาได้จากแผนที่ 1 : 50,000 ของกรมแผนที่ทหาร
2. สภาพภูมิอากาศ ได้แก่ ปริมาณน้ำฝน ทิศทางลม ฯ ซึ่งเป็นข้อมูลที่กรมอุตุนิยมวิทยาจัดทำไว้
3. แหล่งน้ำใต้ดิน ข้อมูลนี้กรมทรัพยากรธรณีจะจัดทำไว้ โดยเป็นข้อมูลที่จะบอกให้ทราบว่า แหล่งน้ำใต้ดินในพื้นที่เป็นอย่างไร ระดับลึกเท่าไร มีปริมาณน้ำเท่าไร
4. ลักษณะดิน ซึ่งจะบอกให้ทราบว่า ดินในพื้นที่มีลักษณะอย่างไร มีความอุดมสมบูรณ์หรือไม่ มีความเหมาะสมที่จะใช้ประโยชน์ด้านใด เป็นต้น ข้อมูลนี้สามารถหาได้จากสถานีพัฒนาที่ดิน ซึ่งจะจัดทำไว้เป็นแผนที่ 1 : 50,000
5. ลักษณะธรณีวิทยา ซึ่งจะบอกเกี่ยวกับโครงสร้างทางธรณีวิทยา ชนิดของหิน รอยเลื่อนของเปลือกโลก ฯ
6. พื้นที่ที่มีภัยธรรมชาติ เช่น พื้นที่น้ำท่วม พื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก ฯ
7. ชนิดของป่าไม้และพืชพรรณ

** นักวิจัย ระดับ 9 (ผู้เชี่ยวชาญ) ประจำสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

8. พื้นที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น ที่ตั้งของโบราณสถาน วัด กำแพงเมือง เขตเมือง โบราณ ฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถหาได้ที่กรมศิลปากร เอกสารประวัติศาสตร์ ฯ
9. แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ฯ
10. ข้อมูลเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภค เช่น ถนน ทางระบายน้ำ ไฟฟ้า ประปา โทรศัพท์ ฯ
11. ข้อมูลเกี่ยวกับสาธารณูปการ เช่น ที่ตั้งของโรงเรียน วัด และสิ่งบริการสาธารณะต่าง ๆ
12. ข้อมูลการใช้ที่ดิน ได้แก่ ประเภทการใช้ที่ดินในพื้นที่ ขนาดการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ ฯ ข้อมูลการใช้ที่ดินเป็นข้อมูลที่สำคัญและจำเป็นต้องมีการจัดเก็บอย่างต่อเนื่อง จึงจะสามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงและทิศทางการขยายตัวของเมืองได้ ซึ่งองค์กรปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่ อาจจะต้องดำเนินการเก็บข้อมูลย้อนหลังไปหลายๆ ปี
13. ข้อมูลปัญหาด้านกายภาพในพื้นที่ ปัญหาการจราจร มลภาวะ ขยะ ฯลฯ
14. ข้อมูลเกี่ยวกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เช่น ที่ดินของเอกชน ที่ดินของหน่วยราชการ เช่น ที่ของกรมการศาสนา ที่ราชพัสดุ ฯ

ข้อมูลด้านประชากร ประชากรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาหรือการพัฒนาในทุกด้าน ดังนั้น ไม่ว่าจะวางแผนด้านใดจึงต้องมีการวิเคราะห์ทางด้านประชากร ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ทางประชากรที่สำคัญ ได้แก่

1. จำนวนประชากรในพื้นที่ ได้แก่ จำนวนประชากรในระบบทะเบียนและประชากรที่มีอยู่จริง จำนวนประชากรที่เข้ามาใช้บริการในพื้นที่ ฯ
2. การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ได้แก่ การย้ายถิ่น การเกิด การตาย
3. องค์ประกอบทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ

จำนวนประชากรและการเปลี่ยนแปลงทางประชากร มีความสำคัญมากต่อการคาดประมาณจำนวนประชากรในอนาคต ในการวางแผนสิ่งที่จะต้องวิเคราะห์คือ สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของประชากรในอดีตและแนวโน้มในอนาคตเพื่อจะเป็นฐานในการพยากรณ์หรือการคาดประมาณว่า ในอนาคตประชากรจะเพิ่มเท่าไร เพิ่มอย่างไร เพิ่มตรงไหน และเป็นจำนวนเท่าใด ดังนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลประชากรเพื่อที่จะใช้ในการวางแผนการพัฒนา จึงต้องเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพราะยังมีข้อมูลย้อนหลังได้มากเท่าไร ก็จะทำให้เห็นภาพของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่ถูกต้องมากเท่านั้น (อย่างน้อยที่สุดควรมีสัก 5 ปี หรือ 10 ปี)

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ – สังคม การวางแผนพัฒนาและการวางผังเมือง เป็นการกำหนดกิจกรรมหรือโครงการที่จะดำเนินงานในอนาคต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องคาดการณ์สถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ไว้ล่วงหน้า ซึ่งนอกจากจะใช้ข้อมูลประชากรแล้ว จะต้องใช้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ – สังคม อีกด้วย เพราะข้อมูลด้านเศรษฐกิจ – สังคม จะเป็นส่วนที่ทำให้ทราบถึงศักยภาพและความพร้อมขององค์กรต่าง ๆ ที่จะ

ทำหน้าที่ปฏิบัติและทราบถึงสิ่งต่าง ๆ ที่จะเป็นอุปสรรคในการปฏิบัติงาน ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ - สังคม ที่จำเป็นต้องใช้ในการวางแผนเมืองและการวางแผนพัฒนา ได้แก่

1. โครงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ - สังคมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ เช่น โครงการสร้างถนนสี่เลน โครงการขยายระบบสาธารณสุขปโภค โครงการก่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ฯ เป็นต้น
2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาสังคมในพื้นที่ เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเสพติด ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ ฯ
3. ข้อมูลเกี่ยวกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ - สังคมในพื้นที่ เช่น กลุ่มหรือองค์กรประชาชน โครงสร้างการประกอบอาชีพ ระดับรายได้หรือค่าครองชีพ ฯ
4. นโยบายและแผนพัฒนาของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่

ข้อมูลเหล่านี้ เป็นข้อมูลพื้นฐานท้องถิ่นจะต้องดำเนินงานจัดเก็บและรวบรวมไว้อย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นข้อมูลที่จะต้องใช้ในการวางแผนพัฒนาเกือบจะทุกด้าน ซึ่งการวางแผนแต่ละด้านอาจต้องการรายละเอียดของข้อมูลที่แตกต่างกัน เช่น การวางแผนจัดทำระบบบำบัดน้ำเสีย อาจต้องการข้อมูลปริมาณการใช้น้ำของประชาชนเพื่อคำนวณหาขนาดของระบบบำบัดน้ำเสียที่จะก่อสร้าง การวางแผนจัดทำระบบกำจัดขยะอาจต้องการข้อมูลปริมาณและองค์ประกอบของขยะที่ประชาชนในพื้นที่สร้างขึ้นเพื่อคำนวณหาวิธีการและรูปแบบของระบบกำจัดขยะ แต่ข้อมูลเหล่านี้ก็เป็นข้อมูลที่ผู้เชี่ยวชาญสามารถหาได้จากข้อมูลพื้นฐานที่ท้องถิ่นจัดเก็บไว้